

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravnništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravnništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 11. marcija 1898.

### Politiški oddelek.

#### Thunovo ministerstvo.

Minolo soboto se je zgodila važna prememba v notranji politiki. Ministerstvo barona Gautscha je povsem nepričakovano odstopilo in na mesto barona Gautscha je stopil nov moč, grof Frančišek Thun-Hohenstein.

Baron Gautsch je bil dne 27. novembra l. l. prevzel vlado, a ostal je samo 99 dnij na krmilu. Pripravil se je bil pač na to, da bode vladal vsaj do konca tekočega leta, do konca jubilejskih slavnostij, ali moč okolnosti je bila večja, kakor njegova volja. Gautsch je imel določno nalogo, a nje rešitev se mu ni posrečila. Imel je izposlovati mirne obravnave v parlamentu vsaj za toliko časa, da se dožene razprava o nagodbi. Nagodba je tista stvar, katero hočejo odločilni krogi na vsak način in za vsako ceno doseči, pa če bi bilo treba tudi z nasilnim sistiranjem ali vsaj predrugačenjem ustave. Gautsch je poskusil iz lepa umiriti Nemce, a to se mu ni posrečilo, in spoznavši, da ni pričakovati mirnih obravnav v parlamentu, je podal demisijo.

Novi ministerski predsednik ni tujec v Jeruzalemu. Čim je vstopil v politično življenje, znal je nase obrniti občno pozornost. Svojih nazorov ni nikdar prikrival. Bil je vedno to, kar se na Nemškem imenuje „junker“, precej brezobziren, visok, mogočen zagovornik fevdalnih strmljenj, unet prijatelj duhovščine, veren katoličan in dasi Nemec po narodnosti in po vzgoji, vendar zvest privrženec češkega državnega prava. Čehi so ga smatrali svojim prijateljem, ko je bil po baronu Krausu imenovan češkim namestnikom. A zavzel je to mesto v času, ko je mej Čehi in mej dunajsko vlado bilo največje nasprotje in ko se je mladočeška stranka z največjo silo borila tudi proti češkim veleposestnikom. Thun je nastopil proti Čehom z veliko krutostjo in skušal zlasti omladinsko gibanje, ki je bilo nekoliko protidinastično pobarvana, na vsak način zatreti. To se mu ni posrečilo, a čim je postal

grof Badeni ministerski predsednik, je moral žrtvovati grofa Thuna, da je mladočeško stranko pridobil na svojo stran.

Nekdanji ministerski predsednik grof Taaffe je ob svojem odstopu rekel: Jaz imam dva naslednika, grofa Badenija in grofa Thuna. To Taaffeovo prerokovanje se je izpolnilo. Badeni je bil Taaffeov prvi naslednik in po kratki epizodi z baronom Gautschem je zasedel njegovo mesto grof Thun.

Kaj hoče grof Thun in kako misli svoje namene doseči? Na to vprašanje sedaj še ni možno določno odgovoriti, možne so le kombinacije in sicer na podlagi sestave novega ministerstva in raznih časnikarskih, brez dvoma inspiriranih migljajev.

Baron Gautsch je z novimi naredbami uglasil grofu Thunu pot. Te jezikovne naredbe se zde grofu Thunu sredstvo s katerim se da mej Čehi in mej Nemci doseči nekak modus vivendi, in da se tako Čehi kakor zmernejši Nemci njegovega mnenja, se vidi iz tega, da sta v Thunovo ministerstvo vstopila dr. Kaizl kot zastopnik mladočeške stranke in dr. Bärnreither kot zastopnik nemškoliberalnih veleposestnikov.

Za sedaj hoče grof Thun najprej dognati nagodbo z Ogersko, to najsrčnejšo željo odločilnih faktorjev in že je zagrozil ekstremnim strankam, da njih eventualni odpor uduši z vso brezobzirnostjo in sicer s sredstvi, ki se bodo po obliki sicer razlikovali od lex Falkenhayn, ki pa bodo še intenzivnejše učinkovala kakor ta. Velikih problemov, kakor so državnopravna vprašanja, se grof Thun neče lotiti, pač pa hoče v okviru sedanje ustave prepuščati kompetenci dež. zborov vse to, kar spada po drž. osnovnih zakonih v to kompetenco, sicer pa hoče z vsemi silami čuvati dinastično misel.

Če si ogledamo ta program, moremo reči, da je sicer skromen, da ni dosti obsežen, da pa je jako aktuelen, ker obsega to, kar je zdaj v naši državi najnujnejše potrebno. Grof Thun hoče napraviti red v državi in zatreti najprej tisto veleizdajsko gibanje, kateremu korakata na čelu Schönerer in Wolf.



Slovanske stranke so Thunovo ministerstvo dosti prijazno pozdravile. Čehi in Poljaki so s Thunom lahko zadovoljni. Čehom je prepustil finančni portfelj, a da Poljaki ne bodo prikrajšani, o tem ni dvoma. Pomisleki proti Thunu so se pojavili samo med Slovenci in naslanjajo se na to, da grof Thun ni v svoje ministerstvo poklical nobenega zastopnika južnih Slovanov in da se tudi pri določi zborničnega predsedstva ne jemljejo oziri na „Slovansko krščansko-narodno zvezo“. Ponekod se je sicer čitalo, da smatra grof Thun finančnega ministra dr. Kaizla zastopnikom mladočeškega kluba in slovanske krščansko-narodne zveze, ali Slovenci nimamo dosti zaupanja v dr. Kaizla, sosebno ne, odkar je izrekel v polemiki z dr. Ferjančičem nazore o narodni ravnopravnosti, ki so precej podobni nazoru o „minderwerthig“ narodih.

Nemci niso z grofom Thunom zadovoljni, ali vsaj v sedanjem hipu ta nezadovoljnost grofu Thunu ne bo dosti škodovala, ker Nemci niso več jedini. Z vstopom dr. Bärnreitherja v Thunovo ministerstvo so nemškoliberalni veleposestniki ločeni od svojih zaveznikov, od obstrukcijskih strank in za nekaj časa priklenjeni na vladni voz. Ostale nemške stranke utegnejo najbrž nadaljevati obstrukcijo in se že pripravljajo na boj proti „vojvodi Albi“, kakor so krstile ministerskega predsednika grofa Thuna. Vodstvo nemškonacionalne stranke na Štajerskem je celo nemške veleposestnike proglasilo za izdajice naroda, ker so dr. Bärnreitherju dovolile vstop v Thunovo ministerstvo in sklenilo, delovati tudi proti Thunu z obstrukcijo, dokler se ne zagotovi nemškega državnega jezika.

Naše skromno mnenje je, da nemškim veleposestnikom ne bo dolgo obstanka na strani grofa Thuna. Nemškonacionalno gibanje je postalo silovito, tako da se mu nemške stranke pač ne morejo dolgo zoperstavljati, ako si nečejo nakopati narodovega sovraštva, in zato utegne dr. Bärnreither zapustiti Thunovo ministerstvo prej, kakor morda sam misli, pri prvi priliki, ko poskusi grof Thun nastopiti proti nemški obstrukciji in proti veseizdajskim težnjam nemških radikalcev.

Koncentracija zmernih strank je poskus, kateri bode Thunu vsaj v začetku kolikor toliko koristil, ali trajna zveza „koncentriranih“ strank ni mogoča, dandanes pri obstoječih nasprotstvih manj kakor kdaj poprej. Sedanji nemški poslanci so pač drugačni ljudje, kakor so bili Plenerjevi mameluki. Ako je grof Thun zasnoval svojo politiko samo na koncentraciji strank in se ni pripravi na eventualnost, da pahne od sebe vse nasprotne si elemente in sestavi ministerstvo desnice, potem se utegne uresničiti prerokovanje grofa Taaffeja, ki je govoril o Badeniju in o Thunu kot o svojih naslednikih z njemu lastno ironijo dejal: Grof Badeni bo vladal dve leti, grof Thun pa šest tednov.

### Politični pregled.

Državni zbor. — Dne 4. t. m. je bila razglašena cesarska naredba, s katero se sklicuje državni zbor na dan 21. marca.

**Odstop Gautschevega ministerstva.** — V soboto dne 5. februarja je kar nenadoma odstopilo celo ministerstvo barona Gmutscha. Povod odstopa je to, da Gautsch ni mogel zagotoviti da bodo mogoče mirne državnozbornske obravnave, in ker se je kazal tako slabotnega napram dijaškim revoltam, da je vsa Evropa strmela. Gautsch je kot ministerski predsednik potrdil kar se je že davno domnevalo, da je mož brez talenta za državniške naloge.

**Novo ministerstvo.** — V torek je bilo razglašeno novo ministerstvo, o katerem govorimo na prvem mestu. Predsednik in minister notranjih del je grof Thun, finančni minister dr. Kaizl, pravosodni minister dr. Ruber, domobranski minister grof Welsersheimb, naučni minister grof Byland poljedelski minister baron Kast, trgovinski minister dr. Baernreither, železniški minister dr. Wittek in minister za Gališko vitez Jedrzejowicz. Franc grof Thun-Hohenstein bil že nekaj tednov imenovan kot kandidat za ministersko predsedstvo, Pred štirinajstimi dnevi je bil pri cesarju ter bival že teden dni neprestano na Dunaju. Grof Thun je bil rojen 2. septembra 1847. l. v Frankobrodu, kjer je bil njegov oče prezidijalni poslanik. Po izvršenih pravoslovnih študijah se je posvetil grof Thun vojaškemu stanu, a l. 1877. je izstopil kot dragonski nadporočnik in bil l. 1879. leta voljen v drž. zbor in kmalu tudi v češki dež. zbor. V obeh zbornicah je zastopal državnopravno stališče fevdalnega plemišstva in Čehov. Dne 5. oktobra 1888. je v senzacionalnem govoru proti prevladi nemštva dejal v deželnem zboru: „Naj bi mazilenje in kronanje s krono sv. Vavla utrdilo vezi, ki vežejo ljubljene vladarja z zvestim narodom Čehov!“ Leta 1889. je bil grof Thun imenovan češkim namestnikom. Čehi so ga navdušeno pozdravili. Toda ljubezen ni trajala dolgo. Ko so se l. 1890. Mladočehi z vso odločnostjo ustavili punktacijam, katere je grof Thun v dež. zboru branil, nastal je mej Čehi in Thunom ljut boj. Radi „omladinskih“ pojavov je bilo leta 1893. proglašeno v Pragi izjemno stanje, in odtlej so mu stali Čehi vedno sovražno nasproti. Vendar je ostal Thun tudi med koalicijskim ministerstvom, ali z nastopom grofa Badenija je bilo stališče Thunovo docela omajano, in l. 1896. je odstopil. Po padcu grofa Badenija se je takoj govorilo, da mu bode naslednik grof Thun, ki se je mej tem Čehom zopet nekoliko približal, a imenovan je bil Gautsch. Po preteku 8 dneh, odkar je bila sprejeta v češkem dež. zboru državnozbornska adresa, pa je zasedel ministerskega predsednika stol grof Thun, nekdanji „Krönungs Statthalter“.

**Nove jezikovne naredbe** — Ministerstvo Gautsch je dan pred svojim odstopom obelodanilo nove jezikovne naredbe za Češko in Moravsko, katere so bile izdane že dne 24. februarja. S temi naredbami, ki so izdane samo provizorično, dokler se jezikovno vprašanje potom zakona ne uredi, se ob enem razveljavljajo Badenijeve naredbe. Naredbe za Češko in za Moravsko niso identične. Obe naredbi sta zasnovani na principu, da sme vsakdo v celi deželi pri vseh uradih iskati pravico v svojem jeziku in jo tudi dobiti, različni pa sta glede določb o uradnem notranjem jeziku in v določbah o jezikovni vsposobljenosti uradnikov. Naredbe za Moravsko določajo, da sta pri vseh uradih oba jezika uradna jezika in se torej cela dežela proglašá za dvojezično. Naredba za Češko pa priznava, samočeške, samonemške in jezikovno mešane okraje. Uradni jezik v nemških okrajih je nemščina, v čeških češčina, v mešanih pa oba jezika. Mešani okraji so tisti v katerih govori vsaj jedna petina prebivalstva drugi dež. jezik, ako dotični okraj obseza vsaj jeden sodni okraj. Okraji, kateri ne obsegajo celega sodnega okraja, nego le jedno ali več občin, so jezikovno mešani tedaj, ako v jedni občini vsaj četrtina prebivalstva pripada drugi narodnosti. Politični okraji, ki obsegajo več sodnih okrajev, so mešani, ako je le jeden teh sodnih okrajev mešan ali drugačejezičen. Glede jezikovne vsposobljenosti uradnikov določajo nove naredbe, da se je pri oddaji